

PÄASUPESADE KAITSMISEST JA HÄVIMISEST**Notes on the breeding of *Delichon urbica***

Heino S a a r e l a

1989.a. suvest on meelde jäänud seik, kuidas räästapääsukesed müürisid kinni tema pesa hõivanud varblase. Pesaomanik valvas avausel, et varblane välja ei saaks; samal ajal plotserdasid kõik ümbruskonna pääsukesed pesaava mõne minutiga kinni. Kui hiljem humaansuse mõttes varblase välja olin päästnud, ei üritanud ta enam kunagi pääsupesi hõivata.

Ent justnagu varblase "palvel" alustas rüüsteretki pääsupesade kallal üksik isane suur-kirjurähn. Ei aidanud inimeste hirmutamised ega pääsupesade kilre taastamine - rähn jõudis lühikese ajaga hävitada üle 15 pesa, milles parasjagu vast koorunud pojad või munad. Edasise rüüstatöö vältimiseks tuli see rähn lihtsalt kõrvaldada.

RÖÖVLINDUDE PESITSEMISEST EDELA-EESTIS 1990.A.**Breeding Raptors in South-Western Estonia in 1990**

Eedi L e l o v

1990.a. pesitsusperioodil jätkasid linnuklubi "Buteo" liikmed ja noorliikmed Pärnu maakonna (4800 km²) kulliliste ja kakuliste arvukuse ja pesitussedukuse kindlakstegemist. Kui 1989.a. oli vaatluse all ca 750 km² suurune territoorium ehk 15,6 % maakonnast (Lelov, 1990), siis 1990.a. jäi uuritud ala veidi väiksemaks (600 km² e. 12,5 % maakonna pindalast).

Töö käigus kontrolliti: A - suurte kulliliste pesi 39; B - vareslaste ja oravate pesi 45; C - tehispesi - 6; D - väikesi tehispesi (tuuletallajale, kõrvukrätsule) 9; E - pesakaste händkakkudele 17; F - pesakaste kodukakkudele 81; H - pesakaste värbkakkudele 7; I - looduslikke õõnsusi ja must-

rähni pesakoopaid 11; J - väiksemate rähnide pesakoopaid 11. (A, B jne. tähistus on samane Soomes kasutatavaga - Haapala & Saurola, 1989). Pesakastid karvasjalg-kakkudele (G) maakonnas puuduvad.

Paljude harrastusornitoloogide andmell oli 1990. aasta väga hiirerikas. Sellele viitab ka kõrvukrätsu kui ühe "hirespetsialisti" arvukuse 5,5 kordne tõus võrreldes eelmise aastaga (vt tabel). Väga edukaks osutus ka hiireviu pesitsemine. Kui 1989.a. oli mele tavalisima kullilise asustustihedus uuritud alal keskmiselt 9,4 paari 100 km² kohta ja pesakonnas lennuvõimestus keskmiselt 2,21 poega, siis 1990.a. olid vastavad näitajad 10,1 paari 100 km² kohta ja 2,57 poega leitud pesa või lennuvõimestunud pesakonna kohta. Neljas pesakonnas registreeriti 1990.a. 4 poega. Autori poolt 1978.a. alates uuritavas Halinga statsionaaris (220 km²) oli 1990.a. hiirevlude rekordaasta (21 pesitsevat paari).

Suhteliselt tagasihoidlikumaks jäi paljude kakuliste, eelkõige kassikaku ja händkaku arvukus. Ilmselt on selles omajagu "süüd" väga varajasel kevadel: enamiku kakuliste territooriumihüüde oli kuulda juba veebruaris ning tavapärasel loendusajal võis osa paare jääda registreerimata. Tavalisest varasemat pesitsemist kinnitab ka händkaku poegade väljaronimine ühest pesakastist juba 2.mail; eelmisel kuuel aastal samas pesakastis pojad sedaaegu alles koorusid.

Elbu raba lähedalt võsastuvalt raiesmikult leitud välja-loorkulli pesa (U.Kirsimäe & T.Laur) puhul peaks tegemist olema selle liigi esimese pesaleiuga Pärnumaal. Haruldane on ka T.Lauri poolt leitud 4 pojaga lõopistriku pesa Elbu rabast.

Pesitusperioodil vaadeldi Are piirkonnas punajalg-pistriku (U.Kirsimäe & T.Laur) ning Halinga statsionaaris must-harksaba, kuid ühekordsed vaatlused ei luba neid võimalikeks pesitsejateks lugeda.

Tabel. Röövlindude pesitsusedukus Edela-Eestis 1990.a.

Table. Breeding success of birds of prey in SW Estonia in 1990

Liik Species	Uuritud territooriume Territories investigated		Pesakonna suurus Brood size	
	1989	1990	\bar{x}	n
<i>Pernis apivorus</i>	6	11	?	-
<i>Circus aeruginosus</i>	4	3	?	-
<i>C. cyaneus</i>	3	8	1.00	(1)
<i>C. pygargus</i>	7	5	2.50	(2)
<i>Accipiter gentilis</i>	7	12	1.50	(6)
<i>A. nisus</i>	13	14	4.25	(4)
<i>Buteo buteo</i>	71	61	2.57	(21)
<i>Aquila pomarina</i>	8	8	1.00	(3)
<i>Falco tinnunculus</i>	7	9	3.25	(4)
<i>F. columbarius</i>	-	2	2.00	(1)
<i>F. subbuteo</i>	9	11	3.16	(6)
<i>Bubo bubo</i>	7	1	?	-
<i>Gl. passerinum</i>	2	1	?	-
<i>Strix aluco</i>	18	15	2.75	(8)
<i>S. uralensis</i>	30	18	2.00	(10)
<i>Asio otus</i>	5	22	2.50	(2)
<i>A. flammeus</i>	2	2	?	-
<i>Aeg. funereus</i>	7	3	?	-

1990.a. leiti ühe põlise merikotkapaari uus pesa, kus lennuvõimestus 1 poeg. Teine teadaolev Pärnumaa merikotkapaar ei pesitsenud (Einar Tammuri teade). Kallukotka suhteliselt heale hetkeseisule viitab fakt, et 1990.a. pesitses kaks paari teineteisest napilt 9 km kaugusel tehispesades, kasvatades lennuvõimeliseks vastavalt 1 ja 2 poega. Samal ajal hõljub maakonnas veel ka kullisõja valm: kahelt pesapaigalt kadusid pesitsusajal välke-konna-kotkad (ühe isendi laskmine on tõestatud).

Aandmete kogumisel osalesid aktiivselt Peeter Ild, Heiti Karama, Urmas Kirsimäe, Tilit Kirsipuu, Tenno Laur, Agu Leivits, Enn Lelov, Jaan Millberg, Kulno Nauts, Indrek Pilt, Peeter Raja, Nikolai Raud ja Silver Talts; üksikutest pesaleidudest teatasid veel Raivo Endrekson, Mati Kose, Andres Mirme ja Heinrich Mitt. Kõigile osalejale suur tänu!

Kirjandus: HAAPALA, J. & SAUROLA, P., 1989. Petolintujen pesintä ja petolintukantojen seuranta Suomessa 1988. Lintumies, 24, 1: 27-36. - LELOV, E., 1990. Röövlindude pesitsemisest Edela-Eestis 1989.a. Hirundo 4/5: 5-7.

HUVITAVAMAID VAATLUSI TALILINNULOENDUSTEL 1988/89 JA 1989/90

Winter bird census notes in 1988/89 and 1989/90

Jaanus E i t s

1988/89.a. talv oli järjekordselt väga soe. Rändlindude äralend viibis, mitmed rändlinnuliigid jäid ka talvitama. Soojaperioodile järgnenud külmem ja lumerohkem detsember sundis osa kohale jäänud lindudest lahkuma, mingi osa nelst võis aga ka hukkuda. Aastavahetuseks tõusis temperatuur jälle üle nulli ning püsis sellisena (ajutiste jahenemistega) kuni talve lõpuni. Külmaperioodil tekkinud paks lumikate sulas aeglaselt.

Juba talve algul ilmusid umbrohupuhmadele keltsalind ja hangelind; oletada võib nende kahe liigi mõõdukat invasiooni (tabel 1). Ka kahe ida-